УДК 342+328

Олеся КОВАЛЬЧУК
Національний університет “Львівська політехніка”,
студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту
права, психології та інноваційної освіти
olesia.kovalchuk.mpvpr.2024@lpnu.ua
ORCID: 0009-0003-0522-8338

Олена РОМЦІВ
Національний університет “Львівська політехніка”,
доцент кафедри теорії права
та конституціоналізму
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти,
кандидатка юридичних наук, доцентка
olena.i.romtsiv@lpnu.ua
ORCID: 0000-0002-3776-7120

ДЕПУТАТСЬКА НЕДОТОРКАННІСТЬ: КРІЗЬ ПРИЗМУ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ДО УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ

Ті, хто мають добрі серця, не мають влади,
а ті, хто при владі, не мають серця.

Майлз Франклін

http://doi.org/10.23939/law2025.45.099

© Ковальчук О., Ромців О., 2025

У статті розглянуто питання депутатської недоторканності, зокрема індемнітету та імунітету, як ключових елементів захисту народних депутатів від політичних переслідувань. Проаналізовано міжнародний досвід функціонування парламентського імунітету та його обмеження в різних країнах світу, зокрема у Німеччині, Австрії, Італії, Іспанії, Ірландії, Швеції, Швейцарії, Словенії, Сполучених Штатах Америки та ін. Особливу увагу присвячено позиції Венеційської комісії, яка рекомендує збереження імунітету у країнах з перехідною демократією. Також розглянуто приклади скасування імунітету в деяких країнах, таких як Нідерланди, Намібія та Малайзія.

В статті проаналізовано зміни в українському законодавстві, що призвели до скасування депутатського імунітету у 2020 році, та обговорено можливі наслідки цього рішення. Також підкреслено, що повне скасування імунітету може створити ризики для депутатів, зокрема у вигляді політичного тиску. У зв’язку з цим обґрунтовано важливість збереження індемнітету як механізму захисту свободи слова депутатів і незалежності їхніх

рішень. Стаття спрямована на пошук балансу між потребою відповідальності депутатів перед законом та захистом їхньої незалежності.

Окремо досліджено питання зняття депутатського імунітету через порушення професійних та етичних стандартів, що є однією з основних підстав для таких дій. Доведено, що практика розвинених демократичних країн свідчить про тенденцію до уніфікації стандартів парламентських імунітетів на міжнародному рівні.

Чітке визначення в законі умов для притягнення депутатів до відповідальності може забезпечити більше прозорості, ніж повне скасування недоторканності, як це зроблено нині в Україні. Зважаючи на прогалини та недосконалість чинного законодавства з цієї проблематики, варто окреслити такі напрями його вдосконалення: запровадити чіткі санкції дисциплінарної відповідальності за порушення, такі як образа чи наклеп, а також розробити механізм розумного обмеження індемнітету. Також треба звернути увагу й на інші проблемні аспекти в нашій країні, зокрема на корупцію, яка, попри скасування депутатської недоторканності, все ж дає змогу депутатам не відповідати за свої дії.

Ключові слова: депутатська недоторканність, імунітет, індемнітет, парламент, народні депутати.

Постановка проблеми. У демократичних державах конституційний статус парламентарів базується на принципі вільного мандата. Він передбачає, що парламентар не несе юридичної відповідальності перед виборцями, не зобов'язаний виконувати їхні вказівки та не може бути достроково відкликаний ними. В недемократичних режимах, навпаки, діє принцип імперативного мандата, за яким парламентарі мають виконувати накази виборців і можуть бути відкликані передчасно. На перший погляд, імперативний мандат більш демократичний, оскільки зобов'язує парламентарія діяти за волею виборців. Однак насправді він обмежує представника інтересами лише тієї частини суспільства, яка його обрала, тоді як його обов'язок полягає в захисті загальнонародних інтересів. Отже, принцип вільного мандата ґрунтується на концепції народного або національного представництва, де парламентарій розглядається як представник усієї нації, а не лише своїх виборців.

Саме тому протягом багатьох років у суспільстві, політиці та серед науковців у галузі права тривають активні дискусії щодо парламентської недоторканності. Одні вважають цей інститут застарілим і таким, що суперечить фундаментальним засадам конституційного права, стверджуючи, що він уже втратив свою актуальність. Інші, навпаки, наполягають на збереженні недоторканності, оскільки вона забезпечує незалежність депутатів та захищає їх від необґрунтованих переслідувань, особливо з боку опозиції, а також захищає від політично вмотивованих переслідувань. Саме тому варто розглянути досвід інших країн для того, аби зрозуміти: чи потрібна все ж депутатська недоторканність в Україні?

Аналіз дослідження проблеми. Дослідження гарантій депутатської діяльності як аспекта загального статусу парламентарів у зарубіжних країнах було проведено такими вітчизняними та зарубіжними правознавцями, як А. Тарасова, Д. Червінська, В. Колюх, І. Щебетун, А. Красношапка, Н. Горейко та інші. Проте правове регулювання відповідних питань в Україні, порівняно із закріпленням таких гарантій у законодавстві зарубіжних країн, не можна вважати процедурно завершеним і досконалим.

Метою статті є дослідити актуальність інституту депутатської недоторканності в різних країнах світу, а також проаналізувати український досвід за часів незалежності.

Виклад основного матеріалу. Один із дорадчих органів Ради Європи, а саме Венеціанська комісія, працює над наданням висновків щодо відповідності законопроєктів європейським стандартам та цінностям. Вона вважає, що парламентський імунітет не потрібен у країнах, де суворо

дотримуються верховенства права і де демократичні інститути працюють ефективно, оскільки ризик втручання в роботу законодавчого органу є мінімальним [1, с. 215].

Щодо країн з перехідними демократіями, депутатам варто надати певні гарантії для захисту від політичних переслідувань, оскільки звинувачення часто висуваються представниками судової чи виконавчої влади. Враховуючи брак єдиних європейських стандартів стосовно депутатського імунітету, більша частина розвинених країн конституційно закріплює недоторканність, хоча механізми її реалізації та скасування відрізняються в кожній державі.

Тому зовсім не дивно, що депутатська недоторканність існує в більшій частині правових держав світу як засіб захисту законотворців від політичного тиску. Проте цей термін може містити два види цього захисту:

1. Перший – ***індемнітет,*** який звільняє депутата від юридичної відповідальності за внесення законодавчих ініціатив, поправок, виступи та голосування в парламенті. Метою індемнітету є забезпечення незалежності позиції депутата з будь-яких питань, що обговорюються в парламенті, де він повинен відстоювати інтереси всього народу, керуючись лише власною совістю [2, с. 250–251].

Треба зазначити, що Венеційська комісія виділила декілька моделей індемнітету: абсолютний (безумовний), обмежений законом та обмежений парламентом. Абсолютний індемнітет полягає в поширенні захисту не тільки на свободу від переслідувань за голосування, але й на всі висловлювання депутатів у межах здійснення їхнього мандату, яке жодним способом не може бути скасовано. Тоді як друга модель індемнітету обмежена законом або конституцією та передбачає часткові заборони висловлювання щодо певних типів виразів, які вважаються особливо докірливими. Це може бути наклеп, вираз ненависті, державна зрада, розголошення державної таємниці тощо. Третьою моделлю є індемнітет, обмежений парламентом. Він полягає в тому, що індемнітет може зняти сам парламент на двох підставах: або на основі встановлених критеріїв, або за умови парламентської більшості [3].

Індемнітет у більшій частині країн не має абсолютного характеру. Обмеження визначаються:

- місцем виголошення висловлювань (у деяких країнах депутат не несе відповідальності лише за висловлювання, виголошені в парламенті або його органах);
- змістом висловлювань (депутати на загальних підставах несуть відповідальність за наклеп або образу; в деяких країнах забороняється висловлювати критику або звинувачення на адресу глави держави або суддів);
- способом виголошення висловлювань (в деяких країнах депутати не несуть відповідальності за висловлювання, виголошені з парламентської трибуни, однак можуть бути притягнені до відповідальності за висловлювання в інтерв'ю для ЗМІ);
- часом виголошення висловлювань (в низці країн на висловлювання, виголошені у міжсесійний період, парламентський індемнітет не поширюється) [4, с. 3].

2. Другий – ***депутатський імунітет,*** який надає депутатові юридичну недоторканність. Це означає, що його не можна притягнути до кримінальної відповідальності, затримати чи заарештувати без згоди парламенту. Тобто імунітет покликаний гарантувати незалежність депутата та захистити його від необґрунтованих переслідувань, зокрема з боку правоохоронних органів і виконавчої влади, з якою, особливо опозиційні депутати, часто мають конфлікти. Імунітет запобігає тиску через відкриття кримінальних справ, затримання або арешт депутата [2, с. 250–251].

Отже, Венеціанська комісія у своїй доповіді зазначила універсальні критерії застосування імунітету. Зокрема, депутатський імунітет:

- має підлягати обмеженням, встановленим законом чи парламентськими процедурами;
- повинен мати тимчасовий характер;
- може бути скасований після чіткої та об'єктивної процедури;
- не застосовується, якщо депутат спійманий на місці злочину;
- не належить до особливо тяжких злочинів;
- не поширюється на незначні або адміністративні правопорушення [4, с. 4].

Серед визначених Комісією критеріїв позбавлення парламентаря імунітету варто виділити:

- коли депутат спійманий на місці злочину;
- коли передбачуваний злочин має особливо серйозний характер;
- коли запит стосується кримінального діяння, що не є пов'язаним з виконанням депутатом своїх парламентських функцій [4, с. 4].

Якщо розглянути детальніше європейські країни, то серед них лише Нідерланди повністю скасували депутатський імунітет, а серед неєвропейських – Намібія та Малайзія. Це пов'язано із тим, що більша частина країн світу все ж практикує часткове обмеження депутатського імунітету, а не його повне скасування.

У Німеччині та Австрії згода парламенту на затримання чи арешт депутата не потрібна, якщо парламентаря затримано під час скоєння злочину. Так, у Конституції ФРН депутат може бути притягнутий до відповідальності або заарештований за кримінально каране діяння лише зі згоди Бундестагу, за винятком випадків, коли його затримано під час вчинення такого діяння або наступного дня. А Конституція Австрії закріплює, що члени Національної ради можуть бути заарештовані за кримінальні правопорушення лише зі згоди Національної ради, за винятком випадків затримання під час вчинення такого діяння [5; 6].

Якщо ж розглянути Ірландію та Швецію, то це країни, в яких згода парламенту на затримання чи арешт депутата не потрібна, якщо йдеться про тяжкі злочини чи інші серйозні порушення. Так, Конституція Ірландії містить частину, в якій сказано, що члени кожної палати Парламенту, за винятком випадків зради, тяжкого злочину або порушення громадського порядку, мають привілей захисту від арешту під час перебування в парламенті та дорогою до нього або з нього. Основний Закон Швеції каже, що якщо члена Рікстагу підозрюють у скоєнні злочину, то його можна затримати, заарештувати або взяти під варту лише в тому разі, якщо він визнав свою вину, був затриманий на місці злочину або йдеться про злочин, за який передбачено покарання не менше двох років позбавлення волі [7].

Не виняток і Сполучені Штати Америки, де депутатський імунітет не поширюється на випадки державної зради або вчинення тяжких злочинів і порушення громадського порядку [1, с. 217].

Вивчення Конституції Словенії свідчить про те, що імунітет мають не лише депутати Державних зборів (стаття 83), але й члени Державної ради (стаття 100). Проте треба зауважити, що рішення про надання або позбавлення імунітету приймає сама Державна рада, і цей імунітет поширюється лише на кримінальне переслідування. Цивільної недоторканності парламентарі Словенії не мають. Зокрема, згідно зі статтею 83 Конституції, депутат не може бути заарештований, якщо заявив про імунітет (в окремих випадках Державна рада може поширити імунітет навіть без такої заяви або якщо депутата затримали під час вчинення злочину), за винятком злочинів, що передбачають покарання у вигляді п'яти та більше років позбавлення волі [8].

Тобто в усіх країнах депутати втрачають імунітет у разі затримання на місці скоєння злочину. Їхній арешт може бути проведений без згоди парламенту, за винятком таких країн, як Болгарія та Угорщина. В Австралії, Канаді, Новій Зеландії, Великій Британії, Іспанії, Ірландії, Мальті та Колумбії імунітет стосується лише цивільних правопорушень. У Сербії, Словенії та Чорногорії імунітет не діє у випадках, коли скоєно злочин, за який передбачене покарання у вигляді п'яти і більше років позбавлення волі [2, с. 252].

Також треба зазначити, що хоча в демократичних країнах спостерігається тенденція до обмеження депутатського імунітету, він залишається чинним навіть у найновіших конституціях, ухвалених після прийняття Конституції України у 1996 році. Прикладом цього є конституції Польщі (1997 р.), Фінляндії та Швейцарії (1999 р.).

Так, Конституція Польщі встановлює, що від дня оприлюднення результатів виборів і до завершення терміну мандата депутат не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності без згоди Сейму. Якщо кримінальне провадження проти особи було порушене до її обрання депутатом, його може бути призупинено на вимогу Сейму до завершення мандата. Затримання або арешт депутата без згоди Сейму можливі лише в разі, коли він був затриманий під час вчинення

злочину, і якщо це потрібно для забезпечення належного розслідування. Про це негайно повідомляється Маршал Сейму, який може вимагати звільнення депутата [9].

Основний Закон Фінляндії 1999 року визначає, що якщо члена парламенту затримано або заарештовано, про це негайно інформується його голова. Затримання чи арешт можливі лише за згоди парламенту, за винятком випадків, коли депутат підозрюється у вчиненні тяжкого злочину, за який передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк не менше шести місяців [10].

Конституція Швейцарії 1999 року в статті 162 "Імунітет" закріплює лише депутатський індемнітет, але передбачає можливість встановлення інших видів імунітету: "Члени Союзних Зборів і Союзної Ради, а також Союзний канцлер – жінка чи чоловік – не можуть бути притягнені до юридичної відповідальності за свої висловлювання в Радах та в їхніх органах… Закон може передбачити подальші види імунітету та поширити їх на інших осіб" [11].

Та все ж деякі країни, такі як Італія та Іспанія, закріпили в своєму Основному законі інший вид депутатської недоторканності – індемнітет, адже вважають його більш дієвим. Метою індемнітету є гарантування незалежної позиції депутата щодо всіх питань, які розглядаються в парламенті. Так, стаття 68 Конституції Італії голосить, що члени парламенту не можуть бути переслідувані за висловлені думки та голосування під час виконання своїх обов'язків [12].

Багато країн обмежують індемнітет, виключаючи випадки образи чи наклепу. Хоча звуження індемнітету не є загальною практикою, воно запроваджується в деяких країнах для запобігання можливим зловживанням депутатами. Можливість скасування індемнітету передбачена законодавством Данії, Фінляндії, Чехії, Греції, Угорщини, Мальти, Нідерландів, Швейцарії та Великобританії [1, с. 218].

Варто також розглянути Європейський Союз та його практику. У країнах Європейського Союзу рішення про зняття парламентської недоторканності ухвалюється самим парламентом, за винятком Кіпру, де за це відповідає Верховний Суд. У Німеччині, Угорщині та Швеції ініціатива щодо зняття недоторканності виходить від прокурора, в Іспанії – від голови Верховного Суду, а в Румунії – від міністра юстиції. Зазвичай це питання вирішується простою більшістю голосів парламентарів, однак у Польщі для цього потрібна абсолютна більшість голосів, а в Швеції – 5/6 від тих, хто взяв участь у голосуванні [13].

Основним джерелом, що закріплює політичну недоторканність членів Європарламенту, є Протокол № 7 про переваги і звільнення Європейського Союзу. Стаття 9 Протоколу № 7 закріплює основні умови дії депутатської недоторканності, а також її межі. Імунітет європейських депутатів складається з двох елементів. По-перше, на території власної держави вони мають такий самий обсяг депутатської недоторканності, яким наділені депутати національного парламенту (п. "А" ч. 1). І, по-друге, на території іншої держави-учасниці Європейського Союзу вони не підлягають ні затриманню (арешту), ані судовому переслідуванню (п. "В" ч. 1). У цьому випадку, як видається, депутатський імунітет дуже наближається за своїм змістом до дипломатичної недоторканності, а правовий статус депутатів розрізняється за національною належністю [14].

Тепер варто розглянути український досвід щодо депутатської недоторканності. З прийняттям Конституції України у 1996 році повністю затверджувався статус народного депутата, який не може бути без згоди Верховної Ради України притягнений до кримінальної відповідальності, затриманий чи заарештований.

Дискусії щодо такої закріпленої норми в Основному Законі тривали практично 24 роки, адже такий імунітет давав змогу депутатам часто зловживати своїм становищем та вдаватися до численних маніпуляцій. Саме тому з 1 січня 2020 року набув чинності Закон України "Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)", яким передбачено повне скасування депутатського імунітету [15].

З одного боку, це стало кроком до запобігання зловживанню депутатами своїми повноваженнями та уникнення відповідальності. З другого боку, повне позбавлення імунітету може стати

перешкодою для захисту депутатів. Належна увага до механізму реформування недоторканності була недостатньою, що підкреслює актуальність цієї теми.

Тобто рішення про скасування "депутатського імунітету" має й інший бік: на думку експертів, воно може дати владі можливість чинити тиск на народних обранців та впливати на ухвалення рішень у власних інтересах. З цим частково можна погодитися, проте є важливі застереження. Наразі політична партія "Слуга народу" має парламентську більшість, яка складається з 233 депутатів з 401 діяльного на кінець 2024 року. Це являє собою коаліцію, завдяки чому для ухвалення багатьох рішень їм часто не потрібні додаткові голоси від одного чи двох опозиційних депутатів. Крім того, інші політичні партії, представлені в парламенті, здебільшого підтримують позиції правлячої партії, а опозиції як такої не існує взагалі. Це створює певну проблему у парламенті, яку важко розв'язати.

Також варто зазначити, що депутатський індемнітет є важливою конституційно-правовою гарантією для забезпечення ефективної діяльності парламенту та виконання депутатами своїх обов'язків. Незважаючи на закріплення цієї гарантії у законодавстві, можна вважати, що українські нормативно-правові акти не є зразковими в цій сфері. В сучасних умовах цей привілей не завжди використовується належно і може створювати можливості для особистої вигоди. В українському законодавстві немає визначення терміна "наклеп" (він згадувався лише в Кримінальному кодексі УРСР 1961 року та деяких актах судової влади, що втратили чинність). Це значно впливає на збільшення дискреційних повноважень суду чи органу, уповноваженого на визначення наявності ознак наклепу в заявах депутата [16, с. 25].

Висновки. Отже, чітке визначення в законі умов для притягнення депутатів до відповідальності може забезпечити більше прозорості, ніж повне скасування недоторканності, як це зроблено нині в Україні. Зважаючи на прогалини та недосконаліть чинного законодавства з цієї проблематики, варто окреслити такі напрями його вдосконалення: запровадити чіткі санкції дисциплінарної відповідальності за порушення, такі як образа чи наклеп, а також розробити механізм розумного обмеження індемнітету. У цьому контексті корисно звернутися до досвіду Великої Британії, де передбачено відповідальність у вигляді попереджень, доган, штрафів або позбавлення заробітної плати для депутатів.

Проте все ж варто звернути увагу й на інші проблемні аспекти в нашій країні, зокрема на корупцію, яка, попри скасування депутатської недоторканності, все ж дає змогу депутатам не нести відповідальності за свої дії. Тому варто звернути більше уваги на антикорупційне законодавство в Україні та погодити його з європейським, що дасть змогу швидше вступити в Європейський Союз та розв'язати й інші проблеми, які тісно переплітаються з корупцією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Щебетун І. С., Горейко Н. В. (2021). До питання про депутатську недоторканість. Стаття: Наукові праці НУ ОЮА. С. 215–220. URL: http://naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom29/28.pdf (Дата звернення: 27.12.2024).

2. Красношапка А. В. (2021). Зняття депутатської недоторканності: плюси і мінуси. Стаття, Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут". С. 250–253. URL: https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/422e7e39-8c62-4e20-98a7-fc84e38d5643/content (Дата звернення: 27.12.2024).

3. Report on the scopeandlifting of parliamentary immunities / European comission for democracy through law, Strasbourg, 2014. URL: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2014)011-e. (Accessed: 27.12.2024).

4. Інститут депутатської недоторканності: зарубіжний досвід. Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит Комітету Верховної Ради України, 8 с. URL: https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29307.pdf (Дата звернення: 27.12.2024).

5. Основний закон Федеративної Республіки Німеччина: від 23 травня 1949 р.: від 19 грудня 2022 р. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html (Дата звернення: 26.12.2024).

6. Конституція Австрії: від 1 жовтня 1920 року. URL: https://www.verfassungsvergleich.de/au00000_.html#A057_ (Дата звернення: 26.12.2024).

7. Конституція Ірландії: від 29 грудня 1937 р. URL: https://www.irishstatutebook.ie/eli/cons/en/html (Дата звернення: 26.12.2024).

8. Конституція Словенії: від 23 грудня 1991 року. URL: https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=USTA1 (Дата звернення: 25.12.2024).

9. Конституція Республіки Польща: від 2 квітня 1997 року. URL: https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm (Дата звернення: 04.10.2024).

10. Конституція Фінляндії: від 11 червня 1999 року. URL: https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731 (Дата звернення: 27.11.2024).

11. Колюх В. (2015). Депутатська недоторканність: зарубіжний досвід і українські проблеми. Віче: журнал. Наукова бібліотека № 3, Київ, лютий. URL: https://veche.kiev.ua/journal/4561/ (Дата звернення: 26.12.2024).

12. Конституція Італії: від 1 січня 1948 року. URL: https://www.senato.it/istituzione/la-costituzione/parte-ii/titolo-i/sezione-i/articolo-68 (Дата звернення: 26.12.2024).

13. Історія депутатської недоторканності в Україні, та як у світі встановлюють межі "імунітету" народних обранців. (2017). Прямий. URL: https://prm.ua/istoriya-deputatskoyi-nedotorkannosti-v-ukrayini-ta-yak-v-yevropi-vstanovlyuyut-mezhi-imunitetu-narodnih-obrantsiv/ (Дата звернення: 25.11.2024).

14. Протокол про привілеї та імунітети Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору від 13 грудня 2007 р.). База даних "Законодавство України". URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_623 (Дата звернення: 27.12.2024).

15. Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України) : Закон України від 03.09.2019 р. № 27-IX : станом на 1 листопада 2022 р. База даних "Законодавство України" / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/27-20#Text (Дата звернення: 27.12.2024).

16. Тарасова А. Д., Червінська Д. І. (2021). Депутатський імунітет та індемнітет: український і зарубіжний досвід. Юридичний науковий електронний журнал, 2021. С. 24–27. URL: http://lsej.org.ua/5/6.pdf (Дата звернення: 26.12.2024).

REFERENCES

1. Shchebetun, I. S., Horeiko, N. V. (2021). ***Do pytannia pro deputatsku nedotorkanist***. [On the issue of parliamentary immunity] Stattia: Naukovi pratsi NU OIuA., P. 215–220. Retrieved from: http://naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom29/28.pdf (Accessed: 27.12.2024). [In Ukrainian].

2. Krasnoshapka, A. V. (2020). ***Zniattia deputatskoi nedotorkannosti: pliusy i minusy***. [Removal of parliamentary immunity: pros and cons] Stattia, Natsionalnyi tekhnichnyi universytet "Kharkivskyi politekhnichnyi instytut", p. 250–253. Retrieved from: https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/422e7e39-8c62-4e20-98a7-fc84e38d5643/content (Accessed: 27.12.2024). [In Ukrainian].

3. ***Report on the scopeandlifting of parliamentary immunities*** / European comission for democracy through law, Strasbourg, 2014. Retrieved from: https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2014)011-e. (Accessed: 27.12.2024). [In English].

4. ***Instytut deputatskoi nedotorkannosti: zarubizhnyi dosvid***. [Institute of parliamentary immunity: foreign experience] Informatsiina dovidka, pidhotovlena Yevropeiskym informatsiino-doslidnytskym tsentrom na zapyt Komitetu Verkhovnoi Rady Ukrainy, 8 p. Retrieved from: https://infocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29307.pdf (Accessed: 27.12.2024). [In Ukrainian].

5. ***Osnovnyi zakon Federatyvnoi Respubliky Nimechchyna*** [Basic Law of the Federal Republic of Germany]: vid 23 travnia 1949 r.: vid 19 hrudnia 2022 r. Retrieved from: https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html (Accessed: 26.12.2024). [In Ukrainian].

6. ***Konstytutsiia Avstrii*** [Constitution of Austria]: vid 1 zhovtnia 1920 roku. Retrieved from: https://www.verfassungsvergleich.de/au00000_.html#A057_ (Accessed: 26.12.2024). [In Ukrainian].

7. ***Konstytutsiia Irlandii*** [The Constitution of Ireland]: vid 29 hrudnia 1937 r. Retrieved from: https://www.irishstatutebook.ie/eli/cons/en/html (Accessed: 26.12.2024). [In Ukrainian].

8. ***Konstytutsiia Slovenii*** [The Constitution of Slovenia]: vid 23 hrudnia 1991 roku. Retrieved from: https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=USTA1(Accessed: 26.12.2024). [In Ukrainian].

9. ***Konstytutsiia Respubliky Polshcha*** [Constitution of the Republic of Poland] : vid 2 kvitnia 1997 roku. Retrieved from: https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm (Accessed: 04.10.2024). [In Ukrainian].

10. ***Konstytutsiia Finliandii*** [Constitution of Finland] : vid 11 chervnia 1999 roku. Retrieved from: https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731 (Accessed: 27.12.2024). [In Ukrainian].

11. Koliukh, V. ***Deputatska nedotorkannist: zarubizhnyi dosvid i ukrainski problemy*** [Parliamentary Immunity: Foreign Experience and Ukrainian Problems]. Viche: zhurnal. Naukova biblioteka. No. 3, Kyiv, liutyi 2015. Retrieved from: https://veche.kiev.ua/journal/4561/ [In Ukrainian].

12. ***Konstytutsiia Italii*** [Constitution of Italy]: vid 1 sichnia 1948 roku. Retrieved from: https://www.senato.it/istituzione/la-costituzione/parte-ii/titolo-i/sezione-i/articolo-68 (Accessed: 26.12.2024).[In Ukrainian].

13. ***Istoriia deputatskoi nedotorkannosti v Ukraini, ta yak u sviti vstanovliuiut mezhi "imunitetu" narodnykh obrantsi.*** [The history of parliamentary immunity in Ukraine and how the world sets the limits of "immunity" for MPs]. Priamyi, 2017. Retrieved from: https://prm.ua/istoriya-deputatskoyi-nedotorkannosti-v-ukrayini-ta-yak-v-yevropi-vstanovlyuyut-mezhi-imunitetu-narodnih-obrantsiv/(Accessed: 27.12.2024). [In Ukrainian].

14. ***Protokol pro pryvilei ta imunitety Yevropeiskoho Soiuzu*** [Protocol on the Privileges and Immunities of the European Union] (v redaktsii Lisabonskoho dohovoru vid 13 hrudnia 2007 r.). Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy". Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_623 (Accessed: 27.12.2024). [In Ukrainian].

15. ***Pro vnesennia zmin do statti 80 Konstytutsii Ukrainy*** [On Amendments to Article 80 of the Constitution of Ukraine] (shchodo nedotorkannosti narodnykh deputativ Ukrainy) : Zakon Ukrainy vid 03.09.2019 r. No. 27-IX : stanom na 1 lystopada 2022 r. Baza danyh "Zakonodavstvo Ukrainy" / VR Ukrainy Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/27-20#Text (Accessed: 27.12.2024). [In Ukrainian].

16. Tarasova, A. D., Chervinska, D. I. (2021) ***Deputatskyi imunitet ta indemnitet: ukrainskyi i zarubizhnyi dosvid.*** [Deputy immunity and indemnity: Ukrainian and foreign experience] Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal. P. 24–27. Retrieved from: http://lsej.org.ua/5_2021/6.pdf (Accessed: 27.12.2024). [In Ukrainian].

Дата надходження статті: 15.01.2025 р.

Olesia KOVALCHUK
Lviv Polytechnic National University,
Educational and Research Institute of Law,
Psychology and Innovative Education,
student of the second (master's)
level of higher education
olesia.kovalchuk.mpvpr.2024@lpnu.ua
ORCID: 0000-0002-3776-7120

Olena ROMTSIV
Lviv Polytechnic National University,
Educatinoal and Rasearch Institute of Law,
Psychology and Innovative Education,
Associate Professor of the Theory of Law
and Constitutionalism Department,
Ph.D. in Law, Associate Professor
olena.i.romtsiv@lpnu.ua
ORCID: 0009-0003-0522-8338

DEPUTY IMMUNITY: THROUGH THE PRISM OF FOREIGN EXPERIENCE TO UKRAINIAN REALITIES

The article deals with the issue of parliamentary immunity, in particular, indemnity and immunity, as key elements of protection of MPs from political persecution. The author analyses the international experience of parliamentary immunity and its restrictions in different countries, including Germany,

Austria, Italy, Spain, Ireland, Sweden, Switzerland, Slovenia, the United States of America and others. Particular attention is paid to the position of the Venice Commission, which recommends maintaining immunity in countries with transitional democracies. Examples of the cancellation of immunity in some countries, such as the Netherlands, Namibia and Malaysia, are also considered.

The article analyses the changes in Ukrainian legislation that led to the abolition of parliamentary immunity in 2020 and discusses the possible consequences of this decision. It is also emphasised that the complete abolition of immunity may create risks for MPs, in particular in the form of political pressure. In this regard, the author substantiates the importance of preserving indemnity as a mechanism for protecting MPs' freedom of speech and independence of their decisions. The article aims at finding a balance between the need to hold MPs accountable to the law and to protect their independence.

The author separately examines the issue of removal of deputy immunity due to violation of professional and ethical standards, which is one of the main grounds for such actions. It is proved that the practice of developed democratic countries shows a tendency towards unification of standards of parliamentary immunities at the international level.

A clear definition in the law of the conditions for holding MPs accountable may provide more transparency than the complete abolition of immunity, as is currently the case in Ukraine. Given the gaps and imperfections in the current legislation on this issue, the following areas of improvement should be outlined: introduce clear sanctions of disciplinary liability for violations, such as insult or defamation, and develop a mechanism for reasonable restriction of immunity. It is also worth paying attention to other problematic aspects in our country. In particular, corruption, which, despite the abolition of parliamentary immunity, still allows MPs to avoid responsibility for their actions.

Keywords: parliamentary immunity, immunity, indemnity, parliament, people's deputies.